

INGL. BICL.
NOV 1962
SVERIGEN

November 1962

57
133

M E D D E L A N D E

NR 60

från

S K Å N E S V A P E N H I S T O R I S K A F Ö R E N I N G

Skånes Vapenhistoriska Förenings medlemmar kallas till ordinarie sammanträde fredagen den 16 november kl. 19.00 på Malmöhus slott, Kungens vardagsrum, enligt nedanstående program:

1. Hälsningsanförande av ordföranden
2. Parentation.
3. Protokolluppläsning och justering av detta.
4. Fråga om upphörande av nuvarande ständig medlemsavgift för nya medlemmar och eventuellt andra förslag.
5. Avslutning.

Efter mötesförhandlingarna Rundvandring och demonstration av svenska arméns uniformer och uniformsdelar under 1800-talet av museivaktmästare Nils R. Stålbrand. Visningen äger rum i Malmö Museums nyinrättade avdelning för uniformer.

Efter visningen intages en enkel måltid. För dem som önska delta i denna göres anmälan härom vid sammanträdet.

ÅRSMÖTET.

Fredagen den 13 april avhölls årsmöte på Kungens vardagsrum på Malmöhus slott. Ordföranden J. Folke Herrström hälsade de närvarande välkomna och vände sig särskilt till aftonens föredragshållare Major Nils Sjöholm från Kristianstad som föreställdes för medlemmarna av ordf. Därefter vidtogs stadgeenliga förhandlingar enligt godkänd dagordning. Av styrelseberättelsen framgick att nu mera hålles endast tvenne ordinarie sammanträden årligen. Föredrag hade under året hållits av Kapten G. Benckert, Stockholm, över ämnet "Nya vapen är gamla" och av Museiintendent O. Cederlöf, Malmö, över ämnet "A.P. Sjöbergs experimenterade gevär - En unik gevärssamling i Malmö Museum". Styrelsen hade avhållit tren-

protokollförda sammanträden. Föreningens "Meddelande" har utkommit med tvenne nummer, Nr 58 och 59, under redaktion av ordföranden. I dessa hade referat av möten och föredrag skett samt hade ordföranden-redaktören fortsatt med sin serie "Vapenhistoriska notiser". Medlemsantalet utgjorde vid årsskiftet 84 st. varav 2 nya och 4 hade avförts på grund av obetalda årsavgifter. Styrelseberättelsen och kassaberättelsen godkändes och lades ad acta. Därefter föredrogs revisionsberättelsen och på yrkande av revisorerna beviljades styrelsen ansvarsfrihet för den tid räkenskaperna omfattade.

Vid företaget ordförandeval omvaldes enhälligt denne.. Likaså blev fallet med den övriga styrelsen. Denna konstituerade sig som förut Major J. Lindgren v. ordf., Ingeniör G. Sandelin sekr., Köpman S. Hansson kassaförvaltare samt Disponent Thure Jakobsson klubbmästare. Till styrelsesuppleant omvaldes Museiintendent O. Cederlöf. Till revisorer omvaldes 1:e polisassistent Knut Nordholm samt herr Inge Tynell och till suppleant herr Gunnar Hansson. Ordf. tackade å egna och övriga styrelsens vägnar för förtroendet att fortfarande få leda Föreningens angelägenheter. Vice ordf. Major Lindgren demonstrerade en nyförvärvad hjullåspistol m/1695 för svenska armén, den sista av detta slag i svenska armén. Pistolen, som är ytterst sällsynt, befanns vara i ett alldeles utmärkt skick.

Därefter höll Major Nils Sjöholm föredrag över ämnet: Dansk garnison i Christianstad - dess uniformering och beväpning, som referereras här nedan. Efter föredraget avtackades Major Sjöholm av ordföranden, varefter årsmötet avslöts med en gemensam måltid på Kramer. Föredraget refereras på annat ställe i detta nummer.

IN MEMORIAM

Major Nils E. Hellsten, Stockholm

har avlidit i en ålder av 76 år. Han var född i Stockholm, officer 1908 och efter 10 års tjänst vid urgamla Upplands infanteriregemente kom gymnastiken att bli hans huvudintresse. Han tog gymnastikdirektörsexamen 1917 och knöts sedan till Gymnastiska Centralinstitutet i Stockholm först som extralärare och från 1920 som ordinarie. Innan han 1946 avgick med pension tjänstgjorde han i 7 år som överlärare. Vid sidan av sin pedagogiska verksamhet var han framstående värjfkämare och nordisk mästare i denna gren 1923 - 1928. Vid Olympiska spelen i Paris 1924 blev han bronsmedaljör. Han har också framträtt som pedagogisk författare och skrivit böcker om fäktning och friidrott. Men Major Hellsten var också en framstående vapenhistoriker och som sådan gjorde han en stor insats särskilt i fråga om fäktkonstens utveckling, där hans insats ansetts banbrytande. I Nordens äldsta vapenhistoriska sällskap Svenska Vapenhistoriska Sällskapet ingick han 1927. Där har han varit sekr., vice ordf., ordförande och senast hedersordförande. Men Major Hellsten med sin kärlek till hela Norden, var även medlem av samtliga nordiska vapen-

historiska sällskap, Skånes Vapenhistoriska Förening sedan år 1948, där han icke minst skaffade sig vänner för hela livet vid sina besök hos oss.

Med Nils Hellsten har nordisk vapenhistorisk forskning mistat en av sina på hans område mest framstående forskare, som sent skall glömmas. Men han var icke bara forskare, han var en hjärtegod människa, en god kamrat och en vän för livet för dem som vunnit hans vänskap. Med vemod och saknad tänka även tillbaka på de oförgätliga stunder vi fingo var med Nils Hellsten som hans personliga vänner.

Memoria vivat tua!

J. Folke Herrström.

Landsretssagförelser Tage Lasson, Köbenhavn.

De gamla leden glesna: Fritz Skaar, Torsten Lenk, Josef Alm, Carl U. Buch, Stöckel, Nils E. Hellsten och nu senast Tage Lasson, Med Tage Lasson har en av samtidens största kännare av vapen på sitt speciella områden gått ur tiden. Han blev endast 59 år gammal. Romantiker som han var förblev han hela livet igenom och som sådan var hans stora patos pionierstidens Amerika. Detta gällde icke minst den tidens amerikanska vapen, speciellt Colt-revolverar och liknande konstruktioner samt Remingtongevären. Här var han otvivelaktigt en av samtidens största kännare, i varje fall i Europa. Hans enastående samling av speciellt Coltrevolverar var enastående och känd över hela världen. I vetenskapliga publikationer har Lasson skrivit många artiklar om Coltrevolverar och som föredragshållare var han känd och uppskattad i hela Norden. Han kände personligen in- och utländska vapenforskare och samlare särskilt då i Norden, där han hade otaliga vänner och han var också ledamot av samtliga 4 nordiska vapenhistoriska sällskapen. I Vaabenhistorisk Selskab kom han med från starten. 1934 blev han medlem av styrelsen, samma år vice President och 1939 sällskapets President och vid sin avgång 1957 valdes han till Hederspresident. I Skånes Vapenhistoriska Förening ingick han och två andra av styrelsen redan vid starten i september 1940. Då undertecknad redan före vår Förenings start hade äran tillhöra Vaabenhistorisk Selskab och tre av de främsta i Styrelsen från starten ingingo i vårt Sällskap räknades alltid Vaabenhistorisk Selskab som vårt Moderssällskap. Samarbetet mellan våra Sällskap har alla dessa år varit ytterst intimt. Gemensamma möten omväxlande i Danmark och i Skåne var ofta anordnade, De sista åren var Tage Lasson en mycket sjuk man och dessa åren sågs han sällan på sammanträden. Vår Förening gästade han dock senast vid vårt sammanträde i slutet av oktober 1961. Med saknad känna vi alla Tage Lasson från hans krafts dagar och hans minne skall alltid leva hos oss.

Sit terra levis!

J. Folke Herrström

Dansk garnison i Christianstad - dess uniformering och beväpning.

Vid Skånes Vapenhistoriska förenings årsammanträde den 13 april innevarande år & Malmöhus slott höll - major Nils Sjöholm, Kristianstad, föredrag över ämnet "Dansk garnison i Christianstad - dess uniformering och beväpning". Föredraget var belyst med skioptikonbilder i färg efter teckningar av konstnärer Preben Kannik, Köpenhamn.

Föredragshållaren började med att framhålla, att Danmark och Sverige som stormakter i Norden - tyvärr - lågo i ständigt fejd med varandra. Vid svenskarernas infall i Skåne voro bl. a. städerna Vä och Åhus vid flera tillfällen utsatta för anfall och ödeläggelse. Danskarna svarade med infall på svenska områden. När Konung Christian IV låtit bränna Växjö och Kronobergs slott, anföll Gustaf II Adolf längs Helgeå Skåne och brände bl. a. Vä den 8 febr. 1612. Förstörelsen av staden Vä blev den direkta anledningen till Konung Christians beslut att anlägga en fästning - Christianstad - på en tidigare obebyggd ö - Allö i Helgeå. Massor av folk uppådades för detta byggnadsverk och den första garnisonen blevo delar av Skaanske Regiment med sin chef överste Anders Sinclair. Militär arbetstrupp fanns sålunda tidigt till hands och artillerister för betjäning av fästningens kanoner specialutbildades vid regementet.

Efter denna orientering ang. fästningens tillblivelse visades en bild, som åskådliggjorde densamma vallar med bastioner i öster och väster och vallgravar utanför dem samt en nord- och sydfront med gravar och reductorer som skydd. En serie tydliga och utmärkt färglagda bilder följde. Den första var av en musketör vid Skaanske Regiment. Hans röda "Kasiach" (kappliknande livrock), blå knäbyxor och svart, bredbrättad filthatt blevo härvid beskrivna. I fält ersattes den sistnämnda med stormhatt av metall. Ett brett axelgehäng - "bantler" - utpekades (över vänstra axeln) och i bantlern hängde patroner I vänstra handen hade soldaten en brinnande lunta. Beväpningen utgjordes av musköt, som var ett luntläsgevär med gaffelstock, vilken var stöd vid skjutning. Musköten vägde omkring 7 kg och dess kaliber var 25 mm. Härvid framhölls att rekylen var stark, varför riktig ansättning av kolven mot bröstet ägde stor betydelse för skytten. Felaktig eller slarvig sådan kunde genom stötar skada axelleden. Under förflyttning bar soldaten musköten & vänster axel med gaffelstocken i höger hand.

Under tiden före 1658 hade Christianstads fästning icke spelat någon nämnvärd roll. Under Hornska kriget 1644-46 voro de främsta krigshändelserna utspelade utefter Sundet i samband med Horns tanke på en landstigning på Själland. Efter freden i Roskilde (1658) avmarscherade garnisonen på ett hedersamt sätt från Christianstad tvärs över Skåne för att överföras till Själland. Därmed försvann den vackra danska uniformen i rött och blått ur gatubilden.

Det blev först 1676, som dansk trupp åter bildade garnison i Christianstad (i samband med Danmarks första försök att återtaga Skåne). Det var då den svenske kommandanten överste Henrik Ulffvenklou tvingades att överlämna fästningen till den danske härföraren hertig Hans Adolf af Holstein-Plön, som "uden ceremonier" - natten till den 12 aug. lät storma fästningen. Major Sjöholm visade bilder av danska officerare och meniga ur Sjællandske nationale Regiment, som leder sitt ursprung från Skaanske Regiment. Den röda livrocken hade 1670 blivit längre ("juste au corps") enligt fransk modell. Den var rikt besatt med uniformsknappar och hade elegant snitt med gula uppslag å ärmarna. Knäbyxorna voro även gula till färgen. Vid tiden för skånska krigets utbrott ändrades dock livrockens färg till ljusgrå (med röda uppslag). En bild med officer vid samma regemente med en ståtlig och pryddlig värja visades även, 3:e Jyske Regiments utrustning beskrivs och en pekinerare vid 2:e Fynske Regiment i sin gröna livrock och knäbyxor (även kallat Grønne Regiment) förde som vapen en 4 m lång pik av askträ med metallspets. Piken uttängdes helt naturligt i samma takt som eldhandvapnen fullkomnades. Överste G.A. Baudissins värvade Regiment erhöll år 1677 ny utrustning, varvid bl.a. bantlern med löst hängande patroner utbyttes mot patronväska med därvid fästet kruthorn och borste för rensning av fängpannan. En artillerikonstapel 1675 var utrustad med bl.a. luntållare (luntbardisan) och kruthorn för fängkrutet.

Ovannämnda regementen (delar av desamma) bildade garnison i Christianstad, tills Karl XI:s värdiga karolineruniformer ersatte de färgstarka och pryddiga danska uniformerna i staden. - Trots Erik Dahlbergs övertygande argument förklarades Christianstads fästning från 1680 som öppen stad och fästningsverken fingo förfalla. Men ännu en gång skulle staden uppleva dansk ockupation (under kriget 1709-10), då en bataljon av Den Kongl. Liv Garde till fods (jämt något artilleri) ockuperade staden under befäl av överstelöjtnant Chr.A.Dankwardt. Den 13/1 - 13/2 1710 bildade således denna gardesbataljon den sista danska trupp i Christianstad. Det var samma gardesregemente, som nu i sina vackra uniformer bestridit vakttjänsten å Amalienborg i Köpenhamn. Gardets uniform 1710 var även då briljant och bilden av den visade en officer i "juste au corps" (med gula besättningar) och röda knäbyxor hållande som befälstecken en sponton. En huvudbonad i rött kompletterade uniformen. En muskötör vid samma regemente uppträdde i guldfärgad "juste au corps" (med röda uppslag) och med bantler med vidhängande kruthorn. Som eldhandvapen förde officer flintlåspistol och den menige flintlåsgewär. Piken var nu vid danska infanteriet helt avskaffad. Soldatvärjan m/1701 kompletterade beväpningen. Föredraget avslutades med en erinran om att fejden mellan brödrarna folken tillhör ett förlutet tidsskede i historien - nu ersatt av vänskap och förtroende. Mellan kamratföreningarna vid Sjællandske Liv Regiment

(4:e Livregiment) i Roskilde - Slagelse, som uppbär Skaanske Regiments traditioner, och Norra skånska infanteriregementet i Kristianstad har år 1960 knutits ett förbund, varvid kontingenter ur regementena gästa varandra för tävlingar i idrott och kamratlig samvaro.

Nordiska Vapenhistoriska kongressen i Stockholm.

Den sedan ett antal år vartannat år återkommande gemensamma nordiska vapenhistoriska kongresserna gick detta år av stapeln i Stockholm, anordnad av värden Svenska Vapenhistoriska Sällskapet den 1-3 sista tidna juni i det vårfagra Stockholm. Antalet deltagare var det största hitintills, 175 personer från de 4 nordiska länderna. För första gången hade man glädjen se Finland vara med, då chefen för Sota museum i Helsingfors fil. mag. Paavo Talvio med fru deltog. De 4 nordiska vapenhistoriska sällskapen representerades av sina resp. ordförande.: Fil.dr. Heribert Seitz (kongressens ordf., (Stockholm,)) Landsretsdommer Arthur Andersen (Köbenhavn) Ex.Hov. Folke Herrström (Malmö) och Major A.Juel (Oslo). Kongressen öppnades på Kungl. Armémuseum. Man mötte upp i hallen, där Kungl. Svea Livgardes musikkår inledde med att spela den pompösa gamla karolinska marchen från Carl XII:s tid "Marcia Carolus Rex". Det var en festlig inledning. Det högtidliga öppnandet ägde rum i museets högtidssal. Först spelades där de fyra nordiska ländernas nationalsånger varefter kongressens ledare och ordf. Dr. Seitz hälsade välkommen och där-efter höll parentation över sedan förra kongressen i Köbenhavn avlidna medlemmar. Med särskild rörelse avhördes ordförandens minnesruna över Sällskapets bortgångne Hedersordförande Major Nils Hellsten. På ett särskilt bord var lagt amiralen Lord Nelsons personliga värja utlånad från England för dagens evenemang. Därefter besågs museets samlingar av vapen, fanor och troféfanor m.m. Senare samlades man ånyo för att diskutera "inventarium och kartotek." Det var ett nytt inslag, som borgar gott för framtida kongresser. Efter diskussionen enades man om att söka skapa fasta linjer för katalogisering även av privata samlingar. Därefter besågs Hallwylska palatset och den förnäma vapensamlingen där, som demonstrerades av Kapten G.Benckert, varefter värdinnan Fil.dr. Eva Bergman bjöd på förrisningar. Senare på kvällen möttes man igen till en gemensam segeltur med särskilt hyrd båt i den underbara Mälarens vackra skärgård, där den historiskt initierade kunde påminna sig händelser och öden i det urgamla Svearikets märkliga historia. Under tiden serverades måltid med avoc, och stämningen var glad. Kl. 23 var man tillbaka i Stockholm. Kl. 9.30 följande dag demonstrerades de världsberömda och praktfulla järnåldersfynden från Vendel i Statens historiska Museum. Kl. 14 besöktes sedan det provisoriska Wasa-Museet på Djurgården där det år 1628 sjunkna regalskeppet Wasa besågs, en världssevärdhet av högsta rang. Sedan spisedes gemensam lunch -på museets restaurant. Därefter bar det av till Kungl. Livrustkammaren, grundat av konung Gustav Wasa, världens äldsta

museum, där de kungliga samlingarna demonstrerades av bl.a. Livrustkammarens chef Fil.dr. Brynolf Hellner. I museets invigdes man också i olika konserveringsarbeten, och diskuterades därom. Förräknningar intogs också på museet. Aftonen var fri.

Sista kongressdagen, på söndagen, företogs utflykt med stora turistbussar. Först besöktes den berömda medeltidskyrkan i Vendel med sina vackra medeltida valv-och väggmålningar. Utanför kyrkan i gravfältet från 500-800-talet fann man på sin tid de märkliga järnåldersfynden från denna tid, som nu förvaras på Statens Historiska Museum. Och här står det ståtliga monumentet med de stolta orden - "Vendeltid - statsbyggartid - mannatid-". Färden gick från Vendel till det historiska slottet Örbyhus, där Eric XIV satt fången och förgiftades av sin bror Johan III. Grevinnan Metta von Rosen hälsade varmt välkommen varefter dels Slottets rustkammare och dels hela slottet med sina praktfulla konstsamlingar besågs, bl.a. de historiska rummen där Eric XIV satt fångslad och dog. Den begåvade renässansfurstens var även mycket musikalisk och man fick i grammofoonupptagning höra sjungas hans egna kompositioner som vemodigt grep åhörarna. Deltagarna voro sedan Grevinnan von Rosens gäster vid en festlig lunch, vid vilken grevinnan och hennes ena dotter hälsade gästerna med ett versieferat tal. Gästernas tack till Grevinnan framfördes under stark rörelse av Landsdommer Arthur Andersen. Sedan kördes till Skoklosters slott, där Slottsherrn med Friherrinna tog mot och förevisade såväl Slottets världsberömda stora vapensamlingar - en var de största privata i världen - som det gamla svenska stormaktslottets fantastiska skatter från 1600-talet och senare århundraden. Värdfolket bjöds sedan på förräknningar. Gästernas tack framfördes av Major A.Juel. Kongressen avslutades med en grandios festmiddag i den pompösa spegelsalen på Grand Hotell i Stockholm.

Hela kongressen var en organisatoriskt välplanerad och utförd triumf för kongressens ordf. och hans medhjälpare i Svenska Vapenhistoriska Sällskapet.

J.Folke Herrström

Vapenhistoriska notiser.

Om en dansk trumma i Skåne har vår medlem Överstelöjtnant Axel Arendrup i Köpenhamn skrivit i ett privat brev till undertecknad, som, då det har vapenhistoriskt intresse för Sverige, med vännen Arendrups erhållna tillåtelse publiceras här:

"I rustkammaren på Övedskloster i Skåne finnes en dansk marschtrumma, som anges vara erövrad i slaget vid Hälsingborg den 10 mars 1710 (svensk tideräkning 28 februari, övers.ann.) Ett närmare studium av riksvapnet på trumman giver vid handen att det är riksvapnet av den 22 augusti 1721. Vid närmare studium av de på Tøjhusmuseet bevarade äldre marschtrumorna visar det sig

att trumman på Övedskloster är gjord i Köbenhavn på 1750-talet av Kgl. Hov-
gördelmästare From, som då hade leveransen till armén.

Om trumman är krigsbyte, vad de senare påmålade vita tvärstrecken på de röda
kunde tyda på, måste trumman stamma från Dronningens Livregemente i Glückstadt,
som vintern 1813-1814 belägrades av en allierad styrka bestående av brittiska,
preussiska, ryska och svenska styrkor i för vilka garnisonen den 6 januari
kapitulerade och fick fri avmarsch med flygande fanor och klingande spel.

Men naturligtvis kan trumman, trots detta, under kampen tagits som byte från
Dronningens Livregemente som utgjorde fästningens infanterigarnison Och då
den svenska kontingenten av belägringsstyrken bestod av Kronoborgs infanteri-
regementes 2:a bataljon överste Hederstierna, Kalmar infanteriregementes 2:a
bataljon, överste Klingström och Engelbrectts infanteriregementes 1:a batal-
jon överste von Platen, finner man förklaringen till varför regementets musik-
instrument i dag som byte befinner sig i Kronobergs regementes museum i Växjö
samt att trumman på Öveds kloster troligen härstammar härifrån, hemfört av en
officer som tjänstgjort i Kronobergs infanteriregemente".

Översatt av J. Folke Herrström.

Nyinvald medlem: Herr Allan Andersson, Fuglie, Håslöv. (Ordf.)

Redaktör: J. Folke Herrström